

ADBTİA

Annotation: Physical education is the main source of a healthy body, that's why though it's very important to study the influence of the physical education on the mental and spiritual life of the students. The functions of the physical education of a higher schools (institutions) were analyzed in the given article. It was revealed that physical education contributes to the formation of positive qualities of the students.

Key words: physical education, physical health of students, healthy lifestyle.

INTERNAT MƏKTƏBLƏRİNİN TƏLİM-TƏRBIYƏ İŞİNDƏ FİZİKİ TƏRBIYƏNİN ROLU

*Müəllim magistr, Ramazanov Vasif Ağalar
oğlu*

*Bədən Təربiyəsi və İdmanın Nəzəriyyəsi və
Metodikası Kafedrası*

*Azərbaycan Dövlət Bədən Təربiyəsi və
İdman Akademiyası*

v.a.r-75@list.ru

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 1 oktyabr 2019

Dərc olunub: 5 noyabr 2019

© 2019 ADBTİA. Bütün hüquqlar qorunur.

Xülasə: Məqalədə internat məktəblərində fiziki tərbiyənin müasir tədrisinin xüsusiyyətləri, məqsədləri və əhəmiyyəti barədə danışılır, eləcə də təşkilinin təhlili aparılır.

Açar sözlər: fiziki təlim, fiziki tərbiyə, fiziki hərəkətlər, fiziki inkişaf, hərəkət aktivlik.

Azərbaycanda internat məktəblərin tarixi XX əsrin 20-ci illərdən başlanır. Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığının 1926-cı il 6 yanvar tarixli qərarı ilə qəbul edilmiş "Kəndli gənclərin məktəbləri haqqında" Əsasnaməyə görə, məktəblərin nəzdində kəndlərdən gələn uşaqlar üçün internat tipli yataqxanalar təşkil edilməsi nəzərdə tutulmuşdu.

Sonralar bu tipli məktəblərin təcrübəsi əsasında internat məktəblər yaradıldı. Bu gün ölkəmizdə müxtəlif təyinatlı internat məktəblər fəaliyyət göstərir. Bunlara misal olaraq, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar, natamam və aztəminatlı ailələrdən olan uşaqlar, yetim uşaqlar üçün internat məktəblərini və çətin uşaqlar üçün işə islahedici internat məktəblərini göstərmək olar. [1]

İnternat məktəblərində təhsil alan uşaqların təlim, tərbiyə, təhsil və psixoloji inkişaf prosesi, digər orta ümumtəhsil məktəblərindən öz çətinliyi ilə kəskin surətdə fərqlənir. Bu fərq əsasən bu uşaqların psixoloji və sosial problemləri ilə özünü biruzə verir. İnternat məktəblərində pedaqoji proses zamanı, müəllimlərin pedaqoji bacarıqları və psixoloji hazırlıqları ilə bərabər, şəxsi keyfiyyətləri də mühüm rol oynayır. Bununla yanaşı pedaqoji prosesin düzgün təşkil olunması da əsas şərtlərdəndir.

İnternat məktəblərində, orta ümumtəhsil məktəblərində olduğu kimi, fiziki tərbiyə üzrə tədris işlərinin aparılması, Respublika Təhsil Nazirliyinin bu sahə üzrə metodiki komissiyasının qərarı ilə təsdiq olunmuş və nəşr edilmiş fiziki tərbiyə proqramlarına əsaslanır. Xüsusi zərurət kəsb edərsə, fiziki tərbiyə proqramı təhsil ocaqlarının şəraitinə, spesifikasına uyğunlaşdırılaraq, elmi-metodiki şuraların qərarı ilə dəyişdirilə və həmin təhsil müəssisələrinin fiziki tərbiyə işlərinin təşkilində rəhbər sənəd kimi əsas götürülə bilər. Proqramın dövlət sənədi kimi yerinə yetirilməsi məcburidir. Bundan əlavə, proqramı heç kəs, yəni nə müəllim, nə də ki məktəb rəhbəri özbaşına istədiyi kimi dəyişdirə bilməz. Proqramda o zaman dəyişiklik etmək olar ki, bu proqram materialını tədris etmək üçün müvafiq iqlim və idman-baza şəraiti olmasın. Bunu işə əvvəlcədən rəhbər təşkilatların razılığını aldıqdan sonra etmək olar. Şagirdlərin fiziki tərbiyəsi proqramları "Vətənin müdafiəsinə hazırım!" kompleksinin normativlərinə

uyğun olaraq tərtib olunur. Proqramın bütün bölmələri "Vətənin müdafiəsinə hazırım!" kompleksinin hərəkətlərindən ibarətdir. Ortayaşlı şagirdlərin bədən tərbiyəsi proqramları ibtidai yaşlı uşaqların fiziki tərbiyə proqramının bir növ davamıdır. Eyni zamanda bu proqram şagirdləri, yuxarı siniflərdə tədris olunan proqramların nəzəri, həm də praktik normativ və tələblərinə hazırlayır. Məlum olduğu kimi, böyüyük gənc nəsil, məktəbdə bədən tərbiyəsi və idman üzrə müvafiq bilikləri mənimsəyir, həmçinin fiziki hərəkətlər və ayrı-ayrı idman növləri üzrə bacarıq və vərdişlər alır. Bütün bunlar gələcəkdə yuxarı siniflərdə daha da təkmilləşdirilir. Fiziki tərbiyə proqramı müasir elmi məlumatlara və qabaqcıl müəllimlərin iş təcrübəsinə istinad olunmaqla hazırlanır. Bütün bunlar da gənc nəslin fiziki tərbiyəsinin nəzəriyyə və təcrübəsinə təmin edir.

Fiziki tərbiyə fənni, biri-biri ilə qarşılıqlı əlaqəli olan və biri-birini üzvü sürətdə tamamlayan aşağıdakı məzmun xətlərindən ibarətdir:

- İnformasiya təminatı və nəzəri biliklər;
- Hərəkəti bacarıqlar və vərdişlər;
- Hərəkəti qabiliyyətlər;
- Şəxsiyyətin mənəvi-iradi xüsusiyyətlərinin formalaşması. [2]

Bütövlükdə isə, fiziki tərbiyə prosesi qeyd olunan məzmun xətlərinin qarşılıqlı əlaqəsi üzərində qurulur. İnternat məktəblərində fiziki tərbiyənin strategiyası, mövcud təlim formalarının qarşılıqlı və təbii əlaqəsini təmin etməklə fiziki tərbiyənin sağlamlaşdırıcı, inkişafetdirici, tərbiyəvi və təhsil funksiyalarının həyata keçirilməsinə maksimum imkan yaratmaq məqsədi güdür. Fənnin məzmun xətlərinə əsaslanan dərslər və fiziki tərbiyənin digər formaları, ümumtəhsil məktəblərində vahid bir sistem formalaşdırır. Bu sistem müxtəlif təhsil mərhələlərində fiziki tərbiyənin əsas istiqamətlərini əlaqələndirməklə şəxsiyyətin harmonik fiziki və psixoloji inkişafına şərait yaradır. Şagirdlərin fiziki tərbiyəsinin əsas məqsədinin, harmonik fiziki inkişafın və hərəkəti mədəniyyətin tərbiyə olunması

ilə yanaşı, onun kollektivə uyğunlaşmaq və ünsiyyət qurmaq, cəmiyyətin mənəvi və hüquqi qaydalarına riayət etmək bacarıqlarının formalaşdırılması və təkmilləşdirilməsi vəzifələri də daxil olduğundan, dərslər pedaqoji proses kimi, fənnin tədrisi strategiyasında əsas və aparıcı forma hesab olunur.

Hal-hazırda yetişməkdə olan nəslin hərtərəfli fiziki hazırlığının təmin edilməsi dövrün tələblərindən irəli gəlir. İnternat məktəblərdə fiziki tərbiyə, təlim-tərbiyə prosesinin tərkib hissəsi kimi, təhsil müəssisəsinin ən önəmli istiqamətlərindən biri hesab olunur. Fiziki tərbiyə prosesi həyata keçirilərkən uşaqların yaşı, cinsi, anatomik-fizioloji və psixoloji xüsusiyyətləri hökmən nəzərə alınır.

Məktəbyaşlı uşaqların fiziki tərbiyəsinin əsas vəzifələri, sağlamlaşdırıcı və inkişafetdirici, tərbiyəvi və təhsil vəzifələridir. Sağlamlaşdırıcı və inkişafetdirici vəzifənin əsasını, yetişməkdə olan gənc nəslin orqanizminin harmonik inkişafının təmin edilməsi təşkil edir. Bu prosesdə qamətin düzgün formalaşdırılması, ürək-damar və tənəffüs sistemlərinin inkişafı, maddələr mübadiləsi proseslərinin fəallaşması və sinir sisteminin möhkəmlənməsi məsələləri həll edilir. Bu zaman hər bir yaş dövrünə uyğun fiziki qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsi və müvafiq bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması da nəzərdə tutulur.

Sağlamlaşdırıcı və inkişafetdirici vəzifələrin həllində əsas məsələlərin biri də orqanizmin möhkəmləndirilməsidir. Bu prosesin əsasını orqanizmin ətraf mühitin əlverişsiz təsirlərinə qarşı müqavimət qabiliyyətinin yüksəldilməsidir.

Təhsil vəzifələrinin əsasını, təhsil alanların bilik, bacarıq və vərdişlərinin təmin edilməsi təşkil edir. Bu zaman uşaqlarda şəxsi və ictimai gigiyena haqda müvafiq biliklər formalaşdırılır və bədən tərbiyəsi ilə bağlı elmi-dünyagörüşü yaranır. Təhsil vəzifələri hər bir yaş dövrünün xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması ilə həyata keçirilir.

Tərbiyəvi vəzifələri yerinə

ADBTİA

yetirmək üçün insanın əqli, estetik, əmək və əxlaqi keyfiyyətlərinin formalaşmasına təsir edə biləcək bütün fiziki tərbiyə vasitələrindən istifadə edilir. Yüksək səviyyəli cəmiyyətin formalaşmasında həlledici amil, əxlaq tərbiyəsi hesab olunur. Əxlaq tərbiyəsinə vətənpərvərlik, əməksevərlik, humanistlik, şüurlu intizam, qətiyyət, cəsarət və digər müsbət keyfiyyətlər daxildir. Bu keyfiyyətlərin hər biri fiziki tərbiyə prosesində öz həllini tapır.

Bu vəzifələrinin həyata keçirilməsi üçün fiziki tərbiyənin bir-biri ilə əlaqəli olan fərqli formaları vardır. Məşğələlərin dərslər və dərslərdən kənar formaları bir-birini tamamlayır və hərətərəfli inkişafı təmin edirlər. İnternatda fiziki tərbiyənin əsas forması dərslər hesab olunur. Fiziki tərbiyə dərsləri dövlət proqramı əsasında həyata keçirilir və burada bütün uşaqların iştirak etməsi məcburidir. Fiziki tərbiyənin təşkili formasından biri də dərslər günü rejimində təşkil edilən fəal istirahət tədbirləridir. Bu tədbirlərə dərslərdən kənar gimnastika, bədən tərbiyəsi dəqiqələri, böyük tənəffüslərdə oyunlar və s. aiddir.

İnternat məktəblərində, digər orta ümumtəhsil məktəblərində olduğu kimi, fiziki tərbiyənin ən geniş yayılmış formalarından biri də, dərslərdən kənar fiziki hərəkət və idman bölmələri hesab edilir. Sistemli, ardıcıl və fasiləsiz fiziki tərbiyə məşğələlərinin təsiri altında uşaq və yeniyetmələrdə mənəvi keyfiyyətlər, təsəvvür və anlayışlar, mühakimə və əqli nəticələr formalaşır, əxlaqi düşüncələr zənginləşir, etik davranış qaydaları təkmilləşir.

Tədris ilinin əvvəlində müəllimin fəaliyyəti şagirdlərin diaqnostik qiymətləndirilməsi ilə başlanır. Diaqnostik qiymətləndirmə hər bir şagirdin fiziki, funksional, hərəkət qabiliyyətlər üzrə malik olduğu səviyyəni müəyyən etməklə dərslərdə tapşırıqların verilməsində müəllimin fəaliyyət istiqamətini göstərir. Diaqnostik qiymətləndirmənin nəticələri müəllim tərəfindən qeydə edilir. Digər tərəfdən dərslərin hərəkət qabiliyyətlər üzrə planlaşdırılması müəllimin yaradıcılığına,

ayrı-ayrı hərəkət qabiliyyətlərin inkişafı üçün vəsait seçimində müstəqilliyinə imkan verir. Təsadüfi deyildir ki, tədris saatlarının illik bölüşdürülməsi cədvəlində hər bir hərəkət qabiliyyətin inkişafı üçün tövsiyə olunan vasitələr geniş spektrdə verilmişdir. Müəllimin vəsait seçmə imkanları onun peşə hazırlığının səviyyəsi, məktəbin maddi-texniki bazası, ən əsası isə onun yaradıcı düşüncəsi ilə müəyyən olunur.

Tədris ili ərzində, hər bölmənin sonunda kiçik summativ, yarımil və ilin sonunda isə böyük qiymətləndirmə ilə tamamlanır, nəticələr ilin əvvəlində aparılmış diaqnostik qiymətləndirmə göstəriciləri ilə müqayisə olunur. Fiziki, funksional, hərəkət qabiliyyətlər üzrə müəyyən olunan dəyişikliklər fiziki tərbiyə müəlliminin fəaliyyət səmərəliliyini göstərir.

Fiziki tərbiyə, pedaqoji proses kimi, şəxsiyyətin fiziki inkişafı ilə yanaşı, mənəvi-iradi xüsusiyyətlərinin formalaşmasında, psixoloji və sosial istiqamətləri birləşdirən, gərgin əmək tələb edən və uzunmüddətli fəaliyyətdir.

L.S.Vıgotsky şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı üçün, sosial mühiti əsas mənbə sayırdı. "Ən yaxşı inkişaf zonası" sosial mühit tərəfindən təşkil edilir. Bu zaman şəxsiyyətin dərin düşüncəsi və qabiliyyətləri müəyyənləşir.

M.A.Kalinina və M.E.Proselkova apardıqları tədqiqatlarda qeyd edirdilər ki, uşaq evləri və internat məktəblərinin yetirmələrinin əksəriyyəti tədris proqramını çətinliklə mənimsəyir və peşə biliklərinin öyrənilməsi prosesində passiv iştirak edirlər. Onlar ümumi etik və davranış qaydalarını qəbul etmək istəmir, kriminal mühitə qarşı dayanıqlı deyillər və asanlıqla qanun pozuntularına cəlb olunurlar.

Çoxillik pedaqoji müşahidələrə əsasən deyə bilərik ki, bu problemin kökündə bir çox subyektiv və obyektiv səbəblər vardır. Ən əsas səbəb kimi, ilk növbədə uşaqların valideyn sevgisindən və qayğısından məhrum olmasını göstərmək

olar. Daha sonra pedaqoji heyətin lazımı pedaqoji və psixoloji hazırlığının olmamasını da qeyd etmək lazımdır. Nəhayət internet əsri olan müasir dövrümüzün özünəməxsus sosial problemləri ilə bu siyahını daha da uzatmaq olar.

İnternat məktəblərində təhsil alan uşaqlar üçün fiziki tərbiyə prosesi, psixoloji, pedaqoji, tibbi-sosial dəstəyi və onların hüquqlarının qorunmasını özündə cəmləşdirən çoxfunksiyalı sistem ilə xarakterizə olunur. Bu proses uşaqların sosial və ictimai həyata uyğunlaşmasını təmin etməklə yanaşı, onların təhsil və tərbiyəsində üç əsas problemin həllini nəzərdə tutur:

- 1) şəxsiyyətin inkişafı və şəxsiyyətlərarası ünsiyyət;
- 2) müstəqil həyat üçün hazırlıq;
- 3) peşə təlimi.[4]

Bu problemi araşdırdığımız zaman, nəzəri və metodik materialların təhlili bizə internat uşaqlarının "pedaqoji və psixoloji dəstəyi" anlayışını dəqiqləşdirməyə imkan verdi. Bu anlayış, internat məktəblərinin geniş tərkibli fəaliyyəti olub, uşaqlar üçün optimal sosial, psixoloji və pedaqoji şəraitin yaradılmasına, uğurlu təlim, tərbiyə və təhsilin təmin olunmasına və onların layiqli vətəndaş kimi yetişməsinə xidmət edir.

Fiziki tərbiyənin tədrisi zamanı, hər bir uşağın konkret şəxsi keyfiyyətlərinə və bacarıqlarına yönəlmiş mühit formalaşdırılır. Bu mühit hər bir uşağın ətraf mühitlə əlaqələrini tənzimləyir, özünü daha dərinlən tanımasına və şəxsi seçimlərinin vacibliyini dərk etməyə kömək edir.

Əsasən internat məktəblərində təhsil alan yeniyetmə və gənclərin mənəvi dəyərləri və dünyaya baxışları müstəvisində, problemlərinin araşdırılması zamanı aydın olmuşdur ki, onların müəyyən hissəsi əvvəlki həyat tərzlərindən ayrılmaq istəmir, sosial fəaliyyətlərə qoşulmur və ictimai işlərdə fəallıq göstərmirlər. Bir sözlə, həyatda dolğun və mənalı yaşamağın perspektivini dərk etmirlər. Müasir dövrün sosial-iqtisadi çətinlikləri fonunda belə,

onların bir hissəsi olduqları vəziyyətdə özlərini həddən artıq xoşbəxt və komfortlu hiss edirlər. Xüsusən də mənəvi dəyərlər, həyatın mənası və məqsədlər kimi şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafında geri qalan şagirdlərdə bu münasibət daha çox formalaşır. Bu kateqoriyadan olan yeniyetmələrin, təsadüfən sosial cəhətdən ədalətli mühitlərə daxil olduqları zaman, psixoloji narahatlıq keçirmələri, yeni mühitə uyğunlaşmaqda çətinlik çəkdikləri və ilk vaxtlarda əvvəlki həyat tərzinə qayıtmaq istədikləri müşahidə olunur.

Tərbiyəvi mühitin və uşaqların mənəvi dünyasının ümumi nəzəri əsaslarına söykənərək, internat məktəblərinin əsas tərbiyə istiqamətlərini və tapşırıqlarını aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- məktəbimizi sevirik;
- biz bir ailəyik;
- biz fərqli insanlarıq, lakin bir-birimizi sevir və bir-birimizə hörmət edirik.

Beləliklə, ümumi tərbiyə prosesi daxilində fiziki tərbiyənin köməyi ilə, internat uşaqlarına psixoloji və pedaqoji dəstək, həmçinin onların ictimai həyata uyğunlaşma problemlərini təhlil edərək, biz bu prosesin, şəxsiyyətin inkişafına və özünütəsdiq etməsinə səbəb olduğu nəticəsinə gəlirik. Bununla yanaşı, bu prosesdə yeni yaşayışın və fərdi təcrübənin meydana çıxmasının şahidi oluruq.

Qeyd olunan fikirlər, internat məktəblərində ümumi tərbiyə sisteminin əsas elementlərini, prinsiplərini, istiqamətlərini və vəzifələrini də müəyyən etməyə imkan verir. Bir çox hallarda humanizm, uşaq və şəxsiyyət yönümlü yaşayışlar, tərbiyə fəaliyyətinin əsas prinsipləri kimi qəbul olunur. Son nəticədə o, özündə aşağıdakı istiqamətləri birləşdirir:

- mülki və hüquqi tərbiyə,
- sağlam həyat təzi,
- mənəvi və estetik tərbiyə,
- əmək tərbiyəsi,
- fiziki tərbiyə.

Müasir pedaqogikada, ictimai həyata uyğunlaşma problemlərinin həlli, əsasən innovativ yanaşma metodları ilə xarakterizə olunur. Bu metodlar, şəxsiyyətyönümlü müasir texnologiyaların təbii yolla, nəzəriyyə və təcrübənin sintezinə, yəni şagirdlərin təhsil və tərbiyə almasına, fərdi inkişafına və şəxsiyyət kimi formalaşmasına əsaslanır. Şəxsiyyətyönümlü təlim, yalnız bilik, bacarıq və vərdişlərin qazanılması ilə deyil, həm də şəxsiyyətin yüksək intellektinin formalaşması ilə qurulur.

Pedaqogikada şəxsiyyətin sosial formalaşması vasitələrini nəzərə alaraq, pedaqoji yanaşmalardan, üsullardan və vasitələrdən istifadə edərək, fiziki tərbiyə prosesində sosial problemləri həll edə bilərik. Onların arasında, şəxsiyyətyönümlü yanaşma və pedaqoji ustalığ, motivasiya və stimula, pedaqoji vasitələrin və üsulların müxtəlifliyi (inandırma, təşviq, cəza, təsdiq, təlim və s.), pedaqoji fəaliyyətin məzmunundan istifadə olunması vardır. [3]

Şəxsiyyətyönümlü yanaşma özündə humanist fəlsəfəni, psixologiya və pedaqogikanı birləşdirir. Onun diqqət mərkəzində, öz qabiliyyətlərinin maksimum dərəcədə həyata keçirilməsini çalışın, yeni yanaşmalara açıq olan, müxtəlif həyat vəziyyətlərində şüurlu və məsuliyyətli bir seçim etməyə qadir olan unikal şəxsiyyət durur.

Müasir fiziki tərbiyə sisteminin qarşısında duran əsas məqsəd, şagirdə bilik və bacarıqları, ictimai normaları formalaşmış şəkildə ötürülməsi deyil, məhz bu keyfiyyətlərin onlar tərəfindən şəxsən əldə edilməsidir. Şəxsiyyətyönümlü texnologiyaların məqsədi, kimlənsə əmri ilə deyil, təbii bacarıqlara uyğun olaraq şəxsiyyətin xüsusiyyətlərinə, onun formalaşmasına və inkişafına söykənilir.

Şəxsiyyətyönümlü yanaşma, ənənəvi avtoritar yanaşmadan fərqli olaraq, sevgi, qayğı, əməkdaşlıq mühitini əks etdirir, yaradıcılıq üçün şərait yaradır və şəxsiyyətin özünü təsdiq etməsinə imkan verir.

Uşaqların fiziki tərbiyəsində, ümumi

tərbiyə işində olduğu kimi, şəxsiyyətyönümlü yanaşmanın müxtəlif növləri istifadə oluna bilər:

- vahid sistem ,
- yaş dövrlərinə uyğun ,
- fərdi,
- differensial və s.

Təhsilin müasir inkişaf mərhələsində, internat uşaqlarının fiziki tərbiyə işində və xüsusilə təlim-tərbiyə prosesində şəxsiyyət-fəaliyyət yanaşması daha vacib məna kəsb etməyə başlamışdır. Şəxsiyyət-fəaliyyət yanaşmasının əsasları, B.G.Ananyov, L.S.Vıgotski, A.N.Leontev və S.L.Rubinşteyn tərəfindən aparılmış tədqiqat işlərində öz əksini tapmışdır. Bu tədqiqat işlərində şəxsiyyət fəaliyyətin subyekt kimi çıxış edir, digər insanlarla ünsiyyətdə formalaşaraq, bu fəaliyyət növünün və əlaqəsinin xarakterini müəyyən edir.

Bir çox pedaqoqlar isə, tərbiyə prosesində uşaqların yaş və fərdi xüsusiyyətlərin düzgün nəzərdən keçirilməsinə və daha dərinədən öyrənilməsinə ehtiyac olduğunu diqqət mərkəzində olduğunu bildirirdilər. Bu suallar Y.A. Komenski, J.Locke, J.J.Russo, daha sonralar isə A.Diesterveq, K.D.Uşinski, L.N.Tolstoy və başqaları tərəfindən qaldırılmışdır. Bundan əlavə, onlardan bəziləri təbiətlə vəhdət ideyasına əsaslanan, yaş dövrünün təbii inkişafının xüsusiyyətlərini nəzərə alan pedaqoji texnologiyalar işləyib hazırlamışlar.

XX əsrin əvvəllərində yenilikçi pedaqoqlardan P.P.Blonski, S.T.Şatski, A.S.Makarenko, V.A.Suxomlinski və başqaları, öz əsərlərində dəfələrlə vurğulayırdılar ki, əgər biz uşaqların xüsusiyyətlərini və onların bu və ya digər yaşda maraqlarını bilmiriksə, onda biz onlara yaxşı tərbiyə verə bilmərik. [5]

Sosiallaşma və ya ictimai həyata uyğunlaşma çoxfunksiyalı bir sistemdir. O, özündə inkişaf problemləri olan insanların təlim-tərbiyəsini, psixoloji və fiziki inkişafa təsir göstərən düzəliş tədbirlərini əhatə edir.

Fiziki tərbiyə də öz növbəsində bu

sistemin bir hissəsidir və öz növbəsində təlim, tərbiyə, müalicə və adaptasiya vəzifələrini həll edir. İnternat məktəblərinin təlim-tədris prosesində fiziki tərbiyə əsas yer tutmaqla yanaşı, zehni, mənəvi, estetik, təhsil və peşə hazırlığı ilə sıx bağlıdır, məktəblilərin müstəqil həyata hazırlığında ən vacib yerlərdən birini tutur.

Sosial-pedaqoji fəaliyyət kollektivdə pozitiv psixoloji şəraitin yaranmasına xidmət edir. Psixoloji atmosfer, şəxsiyyətlər arasındakı əlaqələrin göstəricisidir. Kollektivdə yaranan müsbət atmosfer, daxili sakitliyin və dostluğun, qarşılıqlı yardımışmanın yaramasına səbəb olur ki, bu da öz növbəsində qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmağı asanlaşdırır. Bu istiqamətdə müsbət nəticələrə nail olunmasında məhz fiziki tərbiyənin rolu danılmazdır və pedaqoqların qarşısında geniş üfüqlər açır.

Validəyn qayğısından məhrum qalan məktəblilərin vətəndaş kimi formalaşmasındakı problemlərin analizi göstərir ki, psixoloji və pedaqoji yanaşmanı fiziki tərbiyədə daha rahat və geniş tətbiq etmək mümkündür. Bu zaman belə uşaqların şəxsiyyətlərinin xüsusiyyətlərini öyrənmək daha asan olur.

İnternat məktəblərində fiziki tərbiyə işləri, məktəblilərin fiziki tərbiyə vasitələrini gündəlik həyatda sərbəst istifadə etmək bacarıqlarına yiyələnməsini, sosial və psixoloji adaptasiyasını təmin edir. Bu bacarıqlar fiziki tərbiyə dərsləri ilə yanaşı dərslərdən kənar tədbirlər, müxtəlif kollektiv oyunlar, yoldaşlıq görüşləri və yarışlar vasitəsilə qazanılır. Təhsilin əsas hədəflərindən biri də gənc nəslin layiqli vətəndaş kimi böyüməsi olduğunu nəzərə alsaq, fiziki tərbiyənin bu işdə vacib rol oynadığını görə bilərik.

İnternat məktəblərində yeniyetmələrin əqidəli, vətənpərvər vətəndaş kimi yetişməsi üçün, ilk növbədə pedaqoji kollektiv yüksək mənəvi və psixoloji keyfiyyətlərə malik olmalıdır. Unutmaq olmaz ki, gənc nəsillər bir neçə ildən sonra yaşlı nəsli əvəz edəcək. Yüksək ideallarla tərbiyə olunmuş gənclərin vətəndaş mövqeyi uğurlu gələcəyin

təməlidir.

Ədəbiyyat

1. Qarayeva S. "Azərbaycanın təhsil tarixi": milli təhsil haqqında fundamental araşdırma.
2. IV YAŞI. 525-ci qəzet. 11 avqust 2012-ci il. S. 14-15. [Elektron resurs] / link: <http://www.anl.az/down/meqale/525/2012/avqust/254997.htm>
3. Azərbaycan Respublikasının Ümumtəhsil məktəbləri üçün "Fiziki Tərbiyə fənni üzrə Təhsil Proqramı" (I-XI Siniflər). Bakı 2013.
4. Байер Е.А. «Психологическая и физическая коррекция депривированных детей сирот и детей оставшихся без попечения родителей, средствами физического воспитания». - [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskaya-i-fizicheskaya-korreksiya-deprivirovannyh-detey-sirot-i-detey-ostavshih-sya-bez-popecheniya-roditeley-sredstvami>
5. Бережная О.В. «Психолого-педагогическое сопровождение детей сирот как средство их социализации». Диссертация. Ставрополь – 2005.
6. Ağayev Ə., Həsənov A., "Pedaqogika". Dərslik. Nasir nəşriyyatı. Bakı-2007.496 səh.

Роль физического воспитания в учебно-воспитательных работах интернат школ

*Преподаватель магистр, Рамазанов
Васиф Агалар*

*Кафедра теории образования и
методики физического воспитания
Азербайджанская Государственная
Академия Физической Культуры и
Спорта*

e-mail: v.a.r-75@list.ru

Аннотация: В статье рассматриваются особенности, цели и значения современного обучения физкультуре в школах-интернатах, а также проводится анализ организации физического воспитания.

Ключевые слова: Физическая культура, физическое воспитание, физическая подготовка, физическое развитие, двигательная активность.

The role of physical education in educational work in boarding schools

*Teacher master, Ramazanov Vasif Aqalar
Department of Theory of Education and
Methods of Physical Education
Azerbaijan State Academy of Physical
Culture and Sports
e-mail: v.a.r-75@list.ru*

Annotation: The article examines the features, goals and significance of modern physical education in boarding schools and also analyzes the organization of physical education.

Keywords: Physical culture, physical education, physical fitness, physical development, motor activity.

FİZİKİ TƏRBİYƏ DƏRSLƏRİNİN SƏMƏRƏLİ TƏŞKİLİ MƏSƏLƏLƏRİNƏ DAİR

*Baş/müə. Soltanov Orxan Elxan oğlu
orxansoltanov15@gmail.com
Azərbaycan Respublikasının Fəxri Bədən
Tərbiyəsi və idman işçisi*

*Baş müəllim Əkbərov Vüqar Rüstəm oğlu
vuqarakberov69@gmail.com
Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman
Akademiyası*

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 1 oktyabr 2019

Dərc olunub: 5 noyabr 2019

© 2019 ADBTİA. Bütün hüquqlar qorunur.

Xülasə: Məqalədə fiziki tərbiyə dərslərinin səmərəli təşkili, şagirdlərdə orta ümumtəhsil məktəblərində fiziki tərbiyə dərslərinə marağın artırılması, ayrı-ayrı idman növləri üzrə bilik, bacarıq və vərdişlərin aşılması, eləcə də bu sahədə müxtəlif idman yarışlarında fəallıqla meyil göstərmələri verilmişdir.

Açar sözlər: məzmun standartları, hərəkə qabiliyyətlər, fiziki tərbiyə fənn kurikulumu

Fiziki tərbiyə və idman hər bir inkişaf etmiş ölkədə olduğu kimi Azərbaycanda da xalqın sağlamlığının möhkəmləndirilməsində başlıca vasitədir.

Respublika əhalisinin sağlamlığının qorunması, insan şəxsiyyətinin ahəngdar inkişafı yetişməkdə olan gənc nəsildə doğma Vətənin və əməyin müdafiəsinə hazırlığın yüksək səviyyədə olması üçün bu gün fiziki tərbiyə dərslərinə marağın artırılması və dərslərin sistemli və məzmunlu təşkil edilməsi çox əhəmiyyətlidir.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev gənclərə olan qayğıdan danışıqarkən onlarda vətənpərvərlik hissələrinin yüksək səviyyəyə qaldırılmasında sağlam və gümrəh böyümələrində fiziki tərbiyə və idmanın ən yaxşı vasitə olduğunu qeyd etmişdir. Fiziki tərbiyə dərslərinin səmərəli təşkilinə müasir tələblər baxımından yanaşıldıqda görünür ki, bu sahədə mövcud olan nəzəri və praktik məsələləri şərh etmədən bu fənnin əhəmiyyətinə, onun mahiyyətinə, insanın fiziki cəhətdən ahəngdar inkişafına nail olmaq qeyri mümkündür.

Fiziki tərbiyə fənn kurikulumu standartlarında məsələ belə qoyulur ki tədris prosesində şagirdlər fiziki tərbiyə üzrə nələri bilməli və nəyi bacarmalıdırlar.

Müstəqil Respublikamızın ümumtəhsil məktəblərində şagirdlər ən zəruri fiziki və iradi keyfiyyətlərə malik olmaq naminə fiziki tərbiyə və idman məşğələlərindən zövqünə və imkanına müvafiq şəkildə